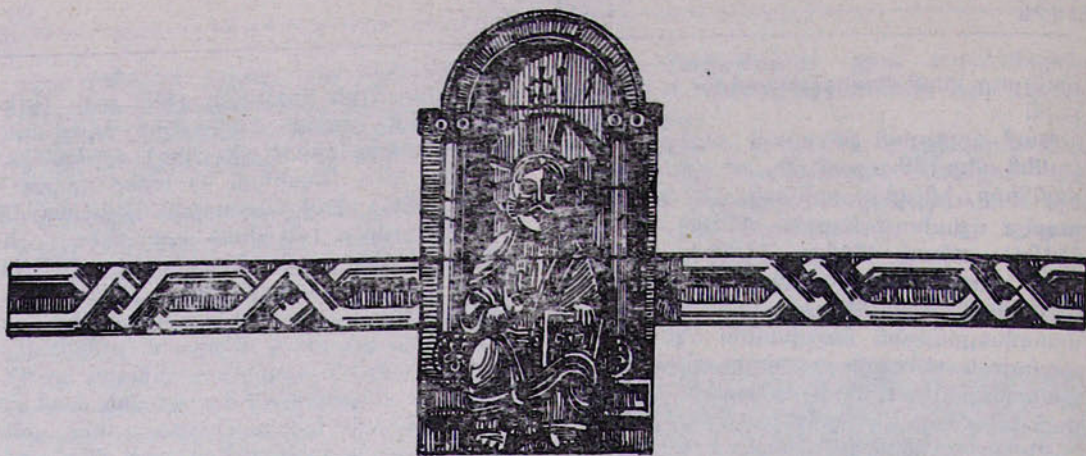

«ԷԶՄԻԱԾԻՆ» ԱՄՍԱԳՐԻ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏԱԿԱՆ Ց Ա Ն Կ Ը

Գովելի պետք է համարել, որ «Արարատ»-ի մատենագիտական ցանկից հետո Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգեն Ա-ի հրամանով մեր մշակութային սեղանին է դրվում նաև «Էջմիածին» ամսագրի մատենագիտությունը: Գովելի է ո՛չ միայն կատարված աշխատանքի արժեքավորության, այլև մեր մշակութային կյանքում կարևորություն ներկայացնող գործի սկզբնավորումն արմատավորելու իմաստով:

Հայտնի է, որ, ունենալով պարբերականների հրատարակման մեծ և վաղեմիություն ունեցող ավանդներ, մենք չունենք այդ ավանդներին զուգակշռող պարբերականների մատենագիտական ցանկեր (որքան մեզ հայտնի է, «Էջմիածին» ամսագրի «Մատենագիտությունը» թվով վեցերորդն է): Ահա՛ նաև այս իմաստով է, որ ընդգծվում է հրապարակված աշխատության նշանակությունը:

Որևէ ամսագրի մատենագիտական ցանկ արժեքավոր է նախ և առաջ այնքանով, որքանով մեծ է տվյալ պարբերականի ստանձնած դերը ժողովրդի հոգևոր մշակույթի զարգացման գործում: Բավական է ընդհանուր գծերով քննարկման դնել «Էջմիածին» ամսագրում բարձրացված հարցերը, չափել այդ հարցերի կշիռը՝ ասելու

համար, թե որքանով է արդարացված այս աշխատության ձեռնարկումը:

Մենք «Էջմիածին» ամսագրի կատարած դերին, 30-ամյա գործունեությանը, այնտեղ արժարժված հարցերի կարևորությանն ու խորությանը չենք անդրադառնա, որովհետև մեր թվարկած ու նաև չթվարկած հատկանիշների մասին պատշաճ մակարդակով ասված է աշխատության խմբագիրներ Արթուն Հատիսյանի ու Սուրեն Բոլունջյանի «Մայր Աթոռի պաշտոնաթերթ «Էջմիածին» ամսագիրը» խորագրով ծավալուն ու հրմտալից առաջաբանում: Միայն իբրև ընդհանուր հետևություն պետք է արձանագրենք, որ ծանրակշիռ է այս ամսագրի դերն ու արգասավոր՝ նրա անցած 30-ամյա ուղին, ուստի և այս իմաստով ևս միանգամայն տրամաբանված է սույն «Մատենագիտության» հրապարակ գալը:

«Մատենագիտությունը գեղեցիկ գործ է,— ասել է երևելի մտածողներից մեկը,— միայն այն դեպքում, երբ դրանով զբաղվում են լրջորեն»:

Որոշելու համար, թե ինչպիսի լրջությանը է կատարված «Էջմիածին» ամսագրի մատենագիտությունը, պետք է պարզենք, թե գոյություն ունեցող սկզբունքներից որի՞ն է նախապատվություն տվել կազմող-հեղի-

նակը, ինչքանով է այն համընկնում ամսագրի բնույթին և ի՞նչ չափով է բավարարում օգտվողի պահանջները:

Կազմողի որդեգրած սկզբունքը, որը հայտնի է **Ժամանակագրական-այլբեմական** անունով, կիրառված է ո՛չ թե քննադիմ կերպով, այլ պայմանավորված է ամսագրում զետեղված նյութերի բնույթով: Տվյալ դեպքում այն, ինչ ամբարված է սույն «Մատենագիտության» մեջ, հստակ, համակողմանի ու ամբողջական կերպով արտացոլում է ամսագրի 30 տարիների ընթացքում կուտակված պաշարը: Հեղինակն այս նույն սկզբունքով է կազմել նաև «Արարատ» ամսագրի մատենագիտական ցանկը: Ուրեմն կարող ենք խոսել ո՛չ միայն կիրառած սկզբունքը ճիշտ լինելու, այլև նախօրինակի միջոցով կյանքում բնությունն բռնած լինելու մասին:

«Կազմողի կողմից» խորագիրը կրող հատվածում մատենագետ Սեդա Կոծինյանը բացատրություններ է տալիս իր կատարած աշխատանքի բնույթի, կիրառած սկզբունքների ու հարակից հարցերի մասին:

Բուն մատենագիտության մեջ շուրջ 5300 միավոր նկարագրությամբ նա ըստ ժամանակագրության բերում է ամսագրի 360 համարներում ընդգրկված նյութերի այլբեմական ցանկը: Այդ կարգացանկում յուրաքանչյուր մատենագիտական միավոր ունի իր հերթական թվահամար հոդվածի հեղինակի ազգանուն-անունը, վերնագիրը, ենթավերնագրային տեղեկությունները, լրացուցիչ բացատրությունները, հրատարակության տարին, ամսագրի համարը և էջը, որոնք ապիտակ ու թավ շարվածքով տարբերակված են միմյանցից:

«Մատենագիտություն»-ից օգտվողի համար առաջին իսկ հայացքից պարզ է դառնում, թե ըստ տարիների ի՞նչ նյութեր են հրատարակվել «Էջմիածին» ամսագրում, և ի՞նչ իրադարձություններ են կատարվել Մայր Աթոռում: Օգտվողի աշխատանքը դյուրացնելու և նրան ճիշտ կողմնորոշելու նպատակով կազմողը քառակուսի փակագծերի մեջ լրացնում է հեղինակների անվան կամ ազգանվան կիսատ մնացած շարունակությունները, տալիս է հակիրճ, բայց շատ բնորոշ ու բնութագրող տեղեկություններ հոդվածում շոշափված հարցերի վերաբերյալ: «Մատենագիտության» գիտական մակարդակը ապահովելու նկատառումով կազմողը պատմա-բանասիրական հոդվածների նկարագրություններում (երբ հարցը վերաբերում է ձեռագրերի ուսումնասիրությանը) վերնագրերին առընթեր տալիս է նաև բնագրերի վերնագրերը և ձեռագրերի սկզբնատողերը, որն ավելի է բարձրացնում

«Մատենագիտության» ընդհանուր արժեքը: Յուրաքանչյուր դեպքում նա տալիս է նաև լրացուցիչ տեղեկություններ ամսագրում զետեղված նկարների մասին և այլն:

Կարգացանկին հետևում է «**Ցանկեր**» ընդհանուր խորագիրը կրող բաժինը, որ միմյանց հաջորդում են. «**Առարկայական ցանկ**», «**Վանքեր-եկեղեցիներ**», «**հեղինակային և անձնանունների ցանկ**» ու «**Տեղանունների ցանկ**» ենթաբաժինները: Այստեղ ավելի ընդգծված ձևով է հանդես գալիս Ս. Կոծինյանի կատարած աշխատանքի ստեղծագործական մոտեցումն ու գիտական բնույթը:

Կարգացանկի մեջ ընդգրկված նյութերը

ԷԶՄԻԱԾԻՆ

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱԹՈՌՈՅ

Ս. ԷԶՄԻԱԾԻՆ

(1944 — 1973)

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ամբողջովին առարկայական ցանկում դաստեղծված են ըստ թեմաների ու դրված սխեմատիկ առարկայական դասավորությամբ: «Մատենագիտություն»-ից օգտվողը կրոնա-եկեղեցական, դավանաբանական, բարոյագիտական, պատմա-բանասիրական, հայագիտական ու այլ թեմաների վերաբերյալ, այլբեմական կարգով միմյանց հաջորդող ենթավերնագրերի տակ, կարող է դյուրությամբ տեղեկություններ քաղել իրեն հետաքրքրող հարցերի վերաբերյալ, կարող է պարզել, թե ի՞նչ նյութեր են հրապարակվել «Էջմիածին» ամսագրի 30 տարվա թվահամարներում՝ իր համար անհրաժեշտություններ կայացնող թեմաների մասին:

Նույնպիսի մոտեցումով են կազմված և բանասերի բժախնդրությամբ իրականացված նաև մյուս օժանդակ ցանկերը: «Վանքեր-եկեղեցիներ» բաժնից օգտվողը կարող է քաղել առատ տեղեկություններ վանքերի ու եկեղեցիների մասին տպված ուսումնա-

սիրությունների, ճարտարապետական ու շինարարական-վերակոորդման աշխատանքների, ինչպես նաև եկեղեցիներում ու վանքերում կատարված արարողությունների ու հանդիսությունների վերաբերյալ:

Գործնական նշանակություն ունի նաև «Հեղինակների և անձնանունների ցանկ» ենթաբաժինը: Բառացիորեն բույեների ընթացքում օգտվող կարող է պարզել, թե իրեն հետաքրքրող հեղինակն ի՞նչ հոդվածներ է հրապարակել «Էջմիածին» ամսագրի 30 տարիների ընթացքում: Առանձին դեպքերում այս ցանկում հիշատակվում են նաև այն անձանց անունները, որոնց մասին խոսք կա հոդվածներում և որոնց անունները կազմողի կողմից իբրև անհրաժեշտ լրացում մտել են կարգացանկի մեջ:

Բավարարվենք այսքանով...

• • •

Այս նշանակում է արդյոք, որ «Էջմիածին» ամսագրի «Մատենագիտական» ցանկում չկան թերություններ:

Իհարկե ոչ...

Մատենագիտության հատկանիշներից մեկն էլ այն է, որ կարողանա բավարարել օգտվողի բաղադրյալ պահանջմունքները: Ասենք, որևէ մեկը ցանկանում է իմանալ, թե Հակոբ Սիրունին 1966 թվականի ընթացքում ի՞նչ է հրատարակել «Էջմիածին» ամսագրում: Տրամաբանական է, որ նա պետք է թերթատի «Մատենագիտության» այդ թվականին վերաբերվող էջերը. և ինչ, կարգացանկում չկա Հակոբ Սիրունու անունը: Մինչդեռ իրականում այդպես չէ. «Էջմիածին» ամսագրի 1966 թվականի հունվար-հոկտեմբեր ամսատետրակներում պարբերաբար հրատարակվել է նրա «Կոմիտասին հետ» խորագրով հուշագրությունը: Պարզվում է, որ այս կարգի տեղեկություններ ստանալու համար օգտվողը պետք է դիմի ո՛չ թե կարգացանկի, այլ օժանդակ ցանկերի օգնությանը, որովհետև ըստ որդեգրած սկզբունքի շարունակաբար հրապարակվող նյութերը ի մի են հավաքվում, տարվում սկիզբ և բոլորը միասին դրվում առաջին անգամ մատենագրվող կարգացանկի տակ: «Հեղինակների և անձնանունների ցանկում» (էջ 279) Սիրունու դիմաց դրված է 17 միավոր թվահամարներ, այդ թվերի հետքերով օգտվողը պետք է թեր-

թատի կարգացանկի էջերը և, լրացուցիչ աշխատանքից հետո, 1965 թվականի տակ (էջ 182) կհայտնաբերի այն, ինչ պետք է լինի 1966-ի մեջ: Սա դեռևս դժվարության փոքրագույնն է: Իսկ եթե օգտվողը ցանկանում է իմանալ, թե «Հուշագրության» ո՞ր գլուխներն են տպագրվել 1966 թվականի համարներում, ապա կհամոզվի, որ «Մատենագիտություն» այս հարցին գոհացնող պատասխան չի կարող տալ: Այստեղից էլ Սիրունու հուշերից Ջեզ հետաքրքրող «Հայ խազերն ու իրենց գաղտնիքը» հատվածի տեղն իմանալու համար դուք չեք կարող օգտվել «Մատենագիտությունից» և պետք է թերթատեք ամսագրի հինգ տարվա (1965—1969) թվով 28 համարները: Կըրկնում ենք, որ այս մոտեցումը ո՛չ թե կազմողի, այլ նրա որդեգրած սկզբունքի թերությունն է, որի խախտումն ավելի շահեկան կլինի, քան պահպանումը:

Նշենք մի ուրիշ թերություն ևս, որը բխում է կազմողի աշխատանքից: Անվանա-ցանկում Րաֆֆու և Արամ Րաֆֆու մասին եղած հոդի թվերը չեն տարանջատված միմյանցից և Րաֆֆու մասին եղած տեղեկությունները ամփոփված են Արամ Րաֆֆու անվան տակ:

Արդյոք կա՞ն նաև ուրիշ թերացումներ: Անշուշտ կլինեն: Բայց մի՞թե այս սովորա-ծավալ ու արժեքավոր աշխատության մեջ կարևորը եղած ու ենթադրվող մանր ու աննշան թերություններն են...

Եթե այս ամենը դենք գնահատման նժա-րի վրա, ապա վստահորեն կարող ենք ասել, որ կազմողը «Մատենագիտության» ստեղծման աշխատանքներին մոտեցել է խստապահանջ լրջությամբ, իսկ սա իր հերթին նշանակում է, որ կատարված աշխատանքը հիմնականում գոհացնում է մատենագիտու-թյան հանդեպ ներկայացվող ընդհանուր պահանջարկին: Եթե սրա վրա ավելաց-նենք նաև այն, որ հիմնականում արդա-րացվում է նաև օգտվողի ակնկալություն-ները, ապա իբրև եզրակացություն պետք է ոչ միայն անհրաժեշտ համարենք այս նա-խաձեռնության հրապարակ գալը, այլև գո-վելի՜ կատարվածը:

«Էջմիածին» ամսագրի «Մատենագիտու-թյունը» կարող է իր արժանավոր տեղն ու-նենալ մեր մշակութային ընդհանուր գան-ձանակի մեջ:

Խ. ԱՂԱԶԱՆՅԱՆ

